

WU WIJ

**CONCEPTPROGRAMMA VOOR EEN SOCIAAL NEDERLAND
VOOR DE VERKIEZINGEN VAN 15 MAART 2017**

'SP presenteert program voor de gewone man: pak de macht.'
(*de Volkskrant*) • 'SP wil "wij" in plaats van nu ik.'
(*NRC Handelsblad*)
'SP stelt zich strijdlustig op in verkiezingsprogramma.'
(*AD*)

De programmacommissie:

Ronald van Raak (voorzitter), Maarten Hijink
(secretaris), Arda Gerkens, Ben van Gils,
Mariska ten Heuw, Paulus Jansen, Sadet
Karabulut, Ron Meyer, Arnold Merkies,
Emile Roemer, Eric Smaling,
Peter Verschuren en Arjan Vliegthart

SP.NL

NU WIJ

**CONCEPTPROGRAMMA VOOR EEN SOCIAAL NEDERLAND
VOOR DE VERKIEZINGEN VAN 15 MAART 2017**

VOORWOORD

Van mijn ouders heb ik geleerd dat je nooit moet opgeven. Dat je van iedere tegenslag sterker wordt en dat de aanhouder wint. Mijn vader was een strijder in het verzet. Hij vocht voor onze vrijheid en voor rechtvaardigheid - wat ben ik daar trots op! Mijn moeder was vaak van huis, in de hele regio bracht zij vrouwen bij elkaar. Vrouwen op het platteland, die lang niet altijd gewend waren om voor zichzelf op te komen. Van haar heb ik geleerd wat bescheidenheid is en hoe je anderen kunt helpen om sterker te worden.

WIJ ZIJN ER VOOR IEDEREEN

Die mentaliteit van hard werken, succes boeken en jezelf blijven zie ik vaak terug als ik op bezoek ben bij mensen die een baan hebben in de zorg of in het onderwijs, of mensen die op de steigers staan in de bouw of werken als politieagent in de buurt. Zij houden niet van opscheppers en van betweters, van bestuurders die vooral zichzelf vooropstellen. Politiek hoort te gaan over hoe we rekening houden met een ander en samen problemen oplossen. Dat zijn ook de waarden waar mijn partij en ik mee werken. *Wij staan voor menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.*

Waar ik me zorgen over maak, is dat steeds meer jonge mensen in de knel komen. *Ze krijgen geen vast contract meer en komen niet in aanmerking voor een hypotheek of huurwoning.* Door de afschaffing van de studiebeurs kunnen veel jongeren niet meer studeren of beginnen ze straks met een enorme schuld aan hun werkende leven. Veel mensen werken hard, maar kunnen nauwelijks rondkomen. Veel ouderen herkennen hun eigen buurt niet meer, het thuisgevoel verdwijnt. Mensen zijn druk met zichzelf en hebben weinig tijd voor een ander.

DE POLITIEK VAN DE ELITE

Nederland heeft meer miljonnairs dan ooit, maar tegelijk kunnen meer dan één miljoen mensen de zorgkosten niet betalen. Het verschil tussen de grootverdieners aan de top en de rest van de bevolking is door de regering doelbewust vergroot. Premier Rutte heeft goed gezorgd voor de directeuren en bestuurders, voor de banken en multinationals. Deze elite is na de crisis rijker dan daarvoor. Maar voor de meeste andere mensen zijn belangrijke voorzieningen, zoals betaalbare zorg en sociale zekerheid, alleen maar minder geworden.

In een wereld die op drift is, zoeken mensen naar meer zekerheid.

- Dat als je hard werkt, je het ook echt beter kunt krijgen.
- Dat je kinderen een eerlijke kans krijgen om te studeren.
- Dat je kunt rekenen op een fatsoenlijke oude dag.

Dat de politiek er niet alleen is voor de elite, maar voor iedereen.

Zekerheid is een voorwaarde voor vrijheid, alleen dan kunnen mensen bouwen aan een toekomst voor zichzelf en voor hun kinderen. Zekerheid is een basis voor rechtvaardigheid, dat iedereen kan meedoen en we niet weggijken als anderen ons nodig hebben. In eigen land, maar ook elders in de wereld, is zekerheid een voorwaarde voor vrede en veiligheid. *Door oorlogen slaan steeds meer mensen op de vlucht en zijn miljoenen gezinnen ontheemd. Militaire missies zijn daarvoor niet de oplossing, betere opvang van mensen en diplomatieke inspanningen om conflicten te beëindigen zijn dat wel.*

EEN SOCIAAL NEDERLAND

Mensen zijn gelukkiger in een land waar de verschillen kleiner zijn. Ik wil een Nederland waar we op een sociale manier met elkaar omgaan. Waarin mensen niet steeds met elkaar hoeven te concurreren, maar met elkaar kunnen samenwerken. Waar niet de financiële markten, maar de mensen het laatste woord hebben. Ik sta niet toe dat in ons land mensen tegen elkaar worden uitgespeeld: rijk tegen arm, gelovig tegen ongelovig, of jong tegen oud. Ik wil het egoïsme bestrijden en de eenheid versterken. Voor onze gedeelde toekomst.

1 Nederland moet een land zijn waar iedereen kan meedoen en ieder mens zich thuis kan voelen; een land
2 waar je niet wordt beoordeeld op je afkomst, maar op je eigen inzet; een land waar iedere mening telt,
3 maar waar je ook anderen respecteert; een land waar je anderen de vrijheid gunt, die je ook zelf hebt
4 gekregen. Op 15 maart beslist u over de toekomst van ons land. Dan kunt u samen met ons een sociaal
5 Nederland mogelijk maken.

6
7 **MET UW STEUN:**

- 8 1. Voeren we een Nationaal ZorgFonds in, schaffen we het eigen risico af en zorgen we voor voldoende
9 zorgpersoneel.
- 10
11 2. Komt er een Investeringsplan voor Nederland. Verhogen we het minimumloon, de AOW en het sociaal
12 minimum. En wie wil, krijgt met 65 jaar AOW.
- 13
14 3. Laten we multinationals voortaan gewoon belasting betalen, voeren we een extra belasting in voor
15 miljonairs en gaan de lasten voor mensen met een middeninkomen en lager inkomen omlaag.
- 16
17 4. Komt er een nationale volksbank, waar uw spaargeld altijd veilig is en bonussen en woekerwinsten niet
18 voorkomen. En komt er ook een nationale investeringsbank voor het midden- en kleinbedrijf.
- 19
20 5. Verlagen we de huren, gaan we meer betaalbare huurwoningen bouwen en krijgen huurders meer te
21 zeggen over hun woning en over hun buurt.
- 22
23 6. Kan iedere student rekenen op een studiebeurs, maken we de klassen kleiner en kan elke jongere een
24 vak leren.
- 25
26 7. Leven we niet langs elkaar heen, maar gaan we samen leven. Op school, in de buurt en op het werk.
27 En worden mensen niet beoordeeld op hun afkomst, maar op wat ze doen.
- 28
29 8. *Investeren we in een duurzame economie en in het midden- en kleinbedrijf (mkb). En verlagen we de*
30 *gaswinning in Groningen tot een veilige 12 miljard kubieke meter.*
- 31
32 9. Zorgen we voor betere opvang van vluchtelingen in de regio, in Europa en in ons land, integreren we
33 nieuwkomers en reguleren we de komst van arbeidsmigranten.
- 34
35 10. Schaffen we de huidige Europese Commissie af en houden we een referendum over een afgeslankte
36 EU. *En gaat ons land niet meer aan oorlogen meedoen, zoals nu in het Midden-Oosten.*

37
38 Nu wij! Ik reken op uw steun.

39
40 Emile Roemer
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

INHOUD

	1
	2
	3
	4
Voorwoord	5
	6
	7
1 Pak de macht	9
	8
2 Van marktwerking naar samenwerking in de zorg	11
	9
	10
3 Investeren in loon, werk en ondernemen	13
	11
	12
4 Eerlijk delen en eerlijk betalen	15
	13
	14
5 De kleine klassenstrijd voor beter onderwijs	17
	15
	16
6 Betaalbaar wonen in een leefbare wijk	19
	17
	18
7 Niet langs elkaar heen, maar samen leven	21
	19
	20
8 Meer veiligheid en meer agenten in de wijk	23
	21
	22
9 Toegankelijk recht zonder klassenjustitie	25
	23
	24
10 Onze jeugd, onze toekomst	27
	25
	26
11 Kunst en cultuur voor iedereen	29
	27
	28
12 Een vrij en veilig internet	31
	29
	30
13 Voor heel Nederland	33
	31
	32
14 Meeprofiteren van duurzame energie	35
	33
	34
15 Van bio-industrie naar duurzame landbouw	37
	35
	36
16 Een schoon milieu en een gezonde omgeving	39
	37
	38
17 Een bereikbaar land en betaalbaar vervoer	41
	39
	40
18 Geen Brusselse dwang, maar samenwerken in Europa	43
	41
	42
19 Mensen in nood helpen, migratiestromen voorkomen	45
	43
	44
20 Van interventiepolitiek naar vredeshandhaving	47
	45
	46
	47
	48
	49
	50
	51
	52
	53
	54

CONCEPTPROGRAMMA VOOR EEN SOCIAAL NEDERLAND

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

1 PAK DE MACHT

Wie is er eigenlijk de baas in ons land: zijn dat de bestuurders of de burgers? Hoe kan het dat huurders niets te zeggen hebben over hun woningcorporatie? Waarom dendert de Europese Unie almaar door en wordt onze tegenstem bij referenda genegeerd?

1 MINDER MARKT EN MEER DEMOCRATIE

De SP werkt permanent aan de vorming van maatschappelijke coalities met burgers die strijden tegen ongelijkheid, voor de publieke sector voor democratische zeggenschap.

- 2 *In het onderwijs organiseren we meer zeggenschap voor personeel, studenten en ouders op scholen. De medezeggenschapsraad overal in het onderwijs instemmingsrecht op de begroting. In de zorg krijgen ondernemingsraden en cliëntenraden van instellingen instemmingsrecht en amendementsrecht op zaken die het bestuur raken, waaronder fusies, bonussen, investeringen en personeelsinzet.*
- 3 *Alle grote bedrijven krijgen een werknemersvergadering die dezelfde invloed heeft als de aandeelhoudersvergadering. De ondernemingsraad krijgt in alle organisaties een instemmingsrecht voor de salarissen van de topbestuurders.*
- 4 *Het stakingsrecht moet worden versterkt, schade als gevolg van een staking mag niet worden gecompenseerd.*
- 5 *Buurtbewoners krijgen meer zeggenschap over de inrichting van en de voorzieningen in hun buurt, zij weten het beste waar wel of geen behoefte aan is.*
- 6 *Directe inspraak en zeggenschap van mensen maakt onze democratie sterker en de besluiten beter. In plaats van een raadgevend referendum willen we zo snel mogelijk een correctief referendum, zodat de bevolking ook tussen de verkiezingen door de gekozen vertegenwoordigers kan corrigeren, zowel bij lokale, nationale als Europese onderwerpen. Middels een volksinitiatief kunnen mensen ook besluiten nemen over onderwerpen die politici laten liggen.*
- 7 *Het aantal dure externe medewerkers bij ministeries, provincies en gemeenten wordt verminderd. De uitgaven aan externen bij alle overheidsorganisaties mogen voortaan niet meer dan tien procent zijn van de totale personeelskosten (de 'Roemer-norm'). Bij aanbestedingen mogen overheden eisen stellen aan het beloningsbeleid van bedrijven.*
- 8 *Bestuurders en toezichthouders van bedrijven en organisaties die publieke diensten uitvoeren, worden hoofdelijk aansprakelijk bij corruptie of ernstig falen. Graaiers in de publieke sector pakken we hard aan. Salarissen in de publieke sector mogen nooit hoger zijn dan die van een minister. Ministeries richten hun verantwoording beter in, zodat altijd duidelijk is of het geld goed wordt besteed.*
- 9 *Lobbyisten in Den Haag moeten zich duidelijk en voor iedereen herkenbaar laten registreren. Bij wetsvoorstellen wordt altijd opgenomen welke voorstellen van welke lobbyisten afkomstig zijn. We maken een einde aan de eenzijdige lobby van multinationals in de politiek, regels voor het bedrijfsleven moeten voortaan altijd 'mkb-proof' zijn.*
- 10 *Het nieuwe 'Huis voor klokkenluiders' krijgt een speciaal fonds voor klokkenluiders die in het verleden misstanden hebben gemeld, maar welke zaken nog niet zijn onderzocht.*
- 11 *Om ongelukken en rampen te helpen voorkomen maken we een Veiligheidswet. In die wet regelen we wanneer overheden, bedrijven en burgers verantwoordelijk zijn op het moment dat zij de veiligheid,*

1 het milieu of de gezondheid van mensen in gevaar brengen. *We willen toe naar één Nationale Inspectie, in plaats van de grote hoeveelheid bestaande inspecties, waarin voldoende kennis en kunde wordt verenigd om misbruik en misstanden snel en grondig te onderzoeken.*

2
3
4
5 12 *Een monarchie in een democratie kan alleen als het staatshoofd geen politieke invloed heeft, maar alleen ceremonieel is.* Leden van het Koninklijk Huis betalen voortaan zelf hun privékosten en - net als
6
7 iedereen - belasting over inkomen en vermogen. De speciale bescherming van het staatshoofd tegen
8 kritiek is niet nodig, we schrappen de strafrechtelijke bepaling voor Majesteitsschennis.

9
10 13 *Op 5 mei vieren we onze gezamenlijke traditie van vrijheid en democratie. Deze dag wordt voor*
11 *iedereen een vrije dag.*

12
13 14 Het huidige Koninkrijk met Aruba, Curaçao en Sint Maarten willen we vervangen door een Gemeen-
14 best, waarin landen samenwerken op basis van gelijkwaardigheid. We maken afspraken over weder-
15 zijdse steun bij het uitvoeren van bestuurstaken. De 'bijzondere gemeenten' Bonaire, Sint Eustatius
16 en Saba gaan zoveel mogelijk taken zelf uitvoeren, met steun van Nederland wanneer de eilanden dat
17 nodig hebben. We maken een actieplan om de armoede in deze bijzondere gemeenten van Nederland
18 te bestrijden.

19
20 15 Politici en bestuurders krijgen dezelfde sociale rechten als alle andere mensen en verliezen hun riante
21 wachtgeldregeling. De vergoedingen voor politici, politieke fracties en partijen gaan omlaag. Ook de
22 maximale norm voor wat bestuurders in de publieke sector mogen verdienen gaat omlaag.
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

2 VAN MARKTWERKING NAAR SAMENWERKING IN DE ZORG

Waarom betalen we steeds meer premie voor steeds minder zorg? Hoe kan het dat zorgverzekeraars zoveel winst maken met ons zorggeld? Waarom moet iemand die ziek is een hoog eigen risico betalen?

1 EEN NATIONAAL ZORGFONDS ZONDER CONCURRENTIE

Er komt een Nationaal ZorgFonds, de zorgverzekeraars hebben we niet meer nodig. *De tandarts, de fysiotherapie en de geestelijke gezondheidszorg komen voor iedereen in het zorgpakket.* Niet concurrentie en winstbejag maar de gezondheid van mensen en de aandacht voor patiënten horen centraal te staan. Voorrangzorg om niet-medische redenen staan we niet meer toe.

- 2 Ziek zijn is geen keuze en daarom schaffen we het eigen risico af. *De ziektekostenpremies maken we inkomensafhankelijk. Mensen met een middeninkomen en een lager inkomen zullen hiervan profiteren.*
- 3 Om te voorkomen dat het per gemeente verschilt welke zorg mensen krijgen, voeren we een gemeentelijk basispakket in voor thuiszorg, dagbesteding en ondersteuning voor mantelzorg (respitzorg). *Geld dat bestemd is voor zorg - bijvoorbeeld voor de Wmo - gaat ook daadwerkelijk naar zorg.* Medewerkers krijgen altijd een fatsoenlijk salaris.
- 4 Voor de ouderen- en gehandicaptenzorg komt er een personeel bezettingsnorm die ervoor zal zorgen dat verzorgenden voldoende tijd hebben voor de bewoners. We houden verzorgingshuizen open, zodat ouderen ook in de toekomst in vrijheid kunnen kiezen voor een beschermde woonomgeving. We stappen over op locatiefinanciering, zo voorkomen we dat geld blijft hangen in grote organisaties.
- 5 We openen de aanval op de zorgbureaucratie. *We brengen de menselijke maat terug in de zorg en herstellen het vertrouwen in de beroepskrachten. Zij stellen - in overleg met degene die zorg nodig heeft - vast welke zorg nodig is.*
- 6 Het salaris van bestuurders in de zorg mag nooit hoger zijn dan het salaris van een minister. De minister krijgt de bevoegdheid om bestuurders en toezichthouders in de zorg te ontslaan als er sprake is van wanbeleid.
- 7 We voeren een fusieverbod in voor ziekenhuizen. Ziekenhuislocaties blijven volwaardig bestaan, met behoud van een spoedeisende hulp, een intensive care en klinische verloskunde. Ziekenhuizen worden voortaan gefinancierd naar zorgbehoefte en niet meer per aantal verrichte handelingen. Specialisten gaan zoveel mogelijk in loondienst werken.
- 8 *De macht van de farmaceutische industrie wordt ingedamd.* We voeren één landelijk systeem in van centrale inkoop van medicijnen en hulpmiddelen. Daarmee kunnen we belachelijke winsten van de farmaceutische industrie aanpakken en de kosten van de zorg beter beheersen. Ter verbetering van het voorschrijfgedrag van artsen wordt geneesmiddelenreclame gericht op individuele artsen niet meer toegestaan.
- 9 *Geestelijke gezondheidszorg (ggz) is onmisbaar voor onze samenleving. Er moet voldoende begeleiding zijn voor thuiswonende patiënten en er moeten ook voldoende opnameplaatsen zijn. Met goede ggz kunnen we persoonlijke drama's voorkomen, maar ook maatschappelijke kosten die bijvoorbeeld samenhangen met overlast, zelfdoding, vervuiling en verslaving. Bij een crisis geldt dat niet de politie de eerste opvang moet doen, maar altijd ggz beschikbaar is.*

- 1 10 Het persoonsgebonden budget (pgb) is van grote waarde op het moment dat de reguliere zorg geen
2 hulp op maat kan bieden en blijft daarom beschikbaar. Omdat het pgb altijd een vrije keuze moet zijn,
3 zorgen we ervoor dat zorgaanbieders ook altijd zorg in natura aanbieden.
4
- 5 11 De sociaaleconomische gezondheidsverschillen gaan we verkleinen. *We zetten meer in op preventie,*
6 *waaronder bestrijding van overgewicht.* Dit leggen we ook vast in de wet. Preventieve middelen
7 waarvan het nut is aangetoond, komen in het verzekerde pakket.
8
- 9 12 *Er komt een medisch letselschadefonds dat bij fouten en medische missers patiënten snel*
10 *compenseert voor de geleden schade.* Het schadebedrag wordt vervolgens verhaald bij de specialist,
11 het ziekenhuis of de zorginstelling. Jarenlange juridische procedures worden hierdoor overbodig. Ook
12 komt er meer ruimte voor het erkennen van fouten en het leren daarvan. Om de kwaliteit te borgen
13 komt er een vergunningstelsel voor alle zorginstellingen en privéklinieken.
14
- 15 13 De spoedzorg blijft van hoge kwaliteit. *De ambulancezorg wordt een publieke dienst; waar extra*
16 *ambulances nodig zijn, komen die beschikbaar.* Sluiting van spoedeisende hulpposten wordt
17 voorkomen. In de organisatie van de ambulancezorg worden geen marktwerking of aanbestedingen
18 geïntroduceerd.
19
- 20 14 Mantelzorgers worden beter ondersteund bij de intensieve zorgtaken die zij op zich nemen. In elke
21 gemeente komt een mantelzorgpunt waar mantelzorgers terecht kunnen met vragen en voor hulp.
22
- 23 15 Nieuwe technologische toepassingen en e-health kunnen de zorg verbeteren, maar mogen nooit een
24 aanleiding zijn om de menselijke maat in de zorg te laten varen. Onderlinge steun en menselijk contact
25 blijven een voorwaarde voor goede zorg.
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

3 INVESTEREN IN LOON, WERK EN ONDERNEMEN

Hoe kan het dat zoveel mensen hard werken, maar toch moeilijk kunnen rondkomen? Waarom gaan de salarissen aan de top door het plafond en verdienen gewone werknemers al jaren veel te weinig? Hoe kunnen we het mkb als banenmotor van onze economie ondersteunen?

1 HET MINIMUMLOON, DE AOW, BIJSTAND EN WAJONG GAAN OMHOOG

We verhogen het minimumloon met tien procent - en daarmee ook het sociaal minimum. De koppeling tussen lonen en uitkeringen blijft. Daardoor worden onder andere de Wajong, de bijstand en de AOW eveneens met tien procent verhoogd. Voor alleenstaande ouders komt er een speciale norm voor het gewenste sociaal minimum. *We schaffen het minimumjeugdloon vanaf 18 jaar af, zodat iedere volwassene een gelijk loon krijgt voor gelijk werk.*

- 2 We maken de AOW-leeftijd flexibel, waardoor mensen vanaf 65 jaar kunnen stoppen met werken. Negatieve inkomenseffecten worden daarbij zoveel mogelijk gecompenseerd.
- 3 We beschermen de pensioenen van ouderen en de toekomstige pensioenen van jongeren. Pensioenfondsen worden niet langer verplicht om kunstmatig een lage rente te gebruiken voor het berekenen van toekomstige verplichtingen.
- 4 We zorgen voor meer zekerheid door de WW-premie voor vast werk te verlagen en voor flexibel werk te verhogen. De ontslagvergoeding treedt al na één maand in werking en de vergoeding wordt verdubbeld, van een derde naar twee derde van het maandsalaris. *Zo voorkomen we een race naar de bodem door werkgevers, wordt 'flex' alleen bij 'ziek' en 'piek' ingezet en werken we aan zekerheid voor alle werknemers.*
- 5 *Het bestaande werk wordt eerlijker verdeeld, zodat werk en zorg beter kan worden gecombineerd en ouderen waar mogelijk plaats kunnen maken voor jongeren.* Werk moet volwaardig worden beloond. Vrijwilligerswerk blijft altijd vrijwillig; regulier werk wordt altijd betaald. We stoppen met de verplichte 'tegenprestatie' in de bijstand en met werken zonder loon. *Er komt een wet om verdringing van betaalde arbeid door werken zonder loon te stoppen.*
- 6 *De kostendelersnorm ('mantelzorgboete'), een korting op de uitkering voor mensen die anderen ondersteunen, wordt helemaal afgeschaft.*
- 7 *Het systeem van toeslagen en inkomensvoorzieningen moet eenvoudiger, met zoveel mogelijk op één moment uitbetaling van alle uitkeringen, belastingteruggaven (inkomensbelasting en toeslagen) en vakantiegeld.*
- 8 Er komt een landelijk aanvalsplan om armoede te bestrijden. *Gemeenten moeten ook meer regie kunnen voeren om mensen uit de schulden te krijgen, om te voorkomen dat de Belastingdienst, het Centraal Justitieel Incassobureau of andere diensten het schuldhulptraject frustreren.* Bedrijven die mensen te gemakkelijk krediet geven moeten achteraan sluiten als zij schuldeiser worden.
- 9 We sluiten een Loon- en Investeringsakkoord met de vakbonden en werkgevers om de structurele loonachterstand voor werknemers in te halen. Salarissen van topbestuurders in het bedrijfsleven worden onder een cao gebracht. *In cao's wordt afgesproken dat de salarissen en overige beloningen van bestuurders nooit meer dan tien keer de beloning van de laagstbetaalde werknemer zijn. In overleg met de sociale partners wordt het vaderschapsverlof verlengd.*

- 1 10 We investeren in meer banen, zowel in de publieke sector - met investeringen in het onderwijs, de
2 zorg en het openbaar vervoer - als in de private sector - door gerichte ondersteuning van het midden-
3 en kleinbedrijf (mkb). *We voeren een actieve industriepolitiek. De overheid moet kunnen ingrijpen als*
4 *nationale belangen, zoals de werkgelegenheid of de aanwezigheid van cruciale industrieën, in het*
5 *geding komen.*
6
- 7 11 Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is van groot belang voor de werkgelegenheid en voor de economie.
8 We nemen specifieke maatregelen om het mkb te ondersteunen. Voor het kleinbedrijf verhogen we de
9 kleinschaligheidsaftrek. Ter stimulering van het kleinbedrijf worden de lasten verlaagd. De lasten van
10 het doorbetalen van ziek personeel worden eerlijker verdeeld, zonder dat dit ten koste gaat van zieke
11 werknemers.
12
- 13 12 *De huurbescherming van zelfstandige winkeliers wordt wettelijk beter geregeld. Franchisenemers*
14 *worden beter beschermd tegen onrechtvaardige eisen van franchisegevers. We passen de mede-*
15 *dingingswetgeving aan, zodat de macht van grote inkopers tegenover kleine zelfstandigen wordt*
16 *ingeperkt. Bij overheidsopdrachten garanderen we dat kleine ondernemers dezelfde kansen krijgen als*
17 *grote bedrijven.*
18
- 19 13 We voorkomen dat mensen gedwongen als zelfstandige aan de slag moeten, zoals in de bouw of de
20 zorg voorkomt. Voor ZZP'ers verbeteren we de sociale zekerheid, onder meer door een goede ver-
21 zekering tegen arbeidsongeschiktheid. ZZP'ers kunnen zich daarbij verzekeren via de WIA, onder
22 dezelfde voorwaarden als werknemers.
23
- 24 14 Iedereen die zonder werk zit komt in aanmerking voor ondersteuning en begeleiding naar een vol-
25 waardige baan. Zinloze herkeuringen van wajongers willen we niet meer. Sociale werkvoorzieningen
26 mogen weer nieuwe mensen toelaten. Re-integratie is een verantwoordelijkheid van de gemeenten,
27 zij kunnen eigen sociale werkplekbedrijven opzetten, waarin ook sociale werkplaatsen kunnen worden
28 opgenomen. *Werk wordt hierbij conform het cao-loon, of bij het ontbreken daarvan tenminste conform*
29 *het minimumloon beloond.*
30
- 31 15 Om te voorkomen dat in ons land banen tegen lage lonen worden weggeconcentreerd en werknemers
32 worden uitgebuit, reguleren we de arbeidsmarkt door het invoeren van (tijdelijke) werkvergunning-
33 gen. *Het stakingsrecht moet worden versterkt, schade als gevolg van een staking mag niet worden*
34 *gecompenseerd.*
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

4 EERLIJK DELEN EN EERLIJK BETALEN

Waarom profiteren multinationals van de voorzieningen in ons land, maar dragen ze er nauwelijks aan bij?
 Waarom betalen werknemers en kleine zelfstandigen netjes hun belasting, maar de grote bedrijven niet?
 Is mijn geld bij de bank nog wel veilig?

1 WE PAKKEN BELASTINGONTDUIKING EN BELASTINGONTWIJKING AAN

Ook grote bedrijven en multinationals gaan voortaan hun eerlijke deel in de belastingen betalen. *Ontduiking van de belastingen pakken we aan, waaronder ook de speciale belastingafspraken met multinationals (tax rulings)*. Daarmee zorgen we ervoor dat iedereen een eerlijke bijdrage gaat leveren aan onze samenleving. We sluiten geen belastingverdragen met belastingparadijzen.

- 2 We voeren een miljonairsbelasting in. Door de vermogens eerlijker te belasten, is de gewone spaarder beter af. De opbrengsten hieruit kunnen worden besteed aan het verlagen van de lasten voor mensen met een middeninkomen en lager inkomen.
- 3 De inkomstenbelasting voor middeninkomens en lagere inkomens gaat omlaag. Voor de hoogste inkomens voeren we een vijfde schijf in van 65 procent; dat is voor inkomsten vanaf 150.000 euro.
- 4 Er komt een nationale volksbank, een publieke bank waar ons spaargeld veilig is en bonussen en woekerwinsten niet voorkomen. Deze bank kan ook helpen het vertrouwen van mensen in het bankwezen te herstellen. De volksbank kan verder een voorbeeld zijn voor andere financiële instellingen. SNS blijft in overheidshanden.
- 5 *We richten een nationale investeringsbank op voor het midden- en kleinbedrijf en voor corporaties. Daarmee krijgen bedrijven betere toegang tot kredieten om te investeren en bevorderen we de ontwikkeling en innovatie van onze economie.*
- 6 Om de bankensector veiliger te maken stellen we een maximum aan de omvang van banken. De buffers die ze verplicht moeten aanhouden worden fors verhoogd. De bankenbelasting, waarmee banken de kosten terugbetalen van de operaties waarmee ze zijn gered, gaat omhoog. *We willen een scheiding tussen spaar- en zakenbanken, zo verhinderen we dat banken gokken met het spaargeld van hun klanten.*
- 7 Banken moeten meer verantwoording afleggen over de maatschappelijke consequenties van de leningen die ze verstrekken. Spaarders krijgen het recht om te weten wat banken met hun spaargeld doen. We beschermen de privacy van de klanten van banken, betaalgegevens mogen daarom niet commercieel worden uitgebuit.
- 8 Met banken worden afspraken gemaakt om te voorkomen dat er steeds meer bankkantoren en geldautomaten verdwijnen. Om een goede toegang tot contant geld te behouden wordt daarbij een minimaal voorzieningenniveau vastgelegd.
- 9 Met een flinke vergroening van het belastingstelsel gaan we grootverbruikers van energie zwaarder belasten en milieuvervuiling voorkomen.
- 10 Het percentage waartegen pensioenpremies kunnen worden afgetrokken wordt gemaximeerd. De 30 procentregeling - de belastingkorting voor expats - wordt afgeschaft.
- 11 Internationale speculatie leggen we aan banden, door de handel in derivaten in te perken, marktmanipulatie har aan te pakken en door een transactietaks (Tobintaks) in te voeren.

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 12 Nieuwe financiële producten worden alleen op de markt toegelaten nadat ze zijn getoetst door de financiële toezichthouders.
 - 13 De Europese Centrale Bank (ECB) handelt nu te veel in het belang van de banken en houdt te weinig rekening met de belangen van burgers. Naast prijsstabiliteit moet het beleid van de ECB ook de werkgelegenheid dienen.
 - 14 De ondoordachte en overhaaste invoering van de euro heeft geleid tot veel ellende, dit monetaire experiment is in veel opzichten mislukt. *De euro lijkt voor de langere termijn onhoudbaar.* Nederland houdt daarom rekening met een eventuele ontvlechting en bereidt zich daar op voor. De eurolanden maken een gemeenschappelijk plan om een ontvlechting van de Eurozone zo goed mogelijk te laten verlopen.
 - 15 Er is meer dan het bruto binnenlands product. We moeten ook kijken naar welzijn en duurzaamheid, om de welvaart beter te kunnen meten. De Europese begrotingsregels, als gevolg waarvan Europese landen elkaars economie kapot moeten bezuinigen, moeten plaatsmaken voor een beleid dat meer investeringen in de samenleving mogelijk maakt.

5 DE KLEINE KLASSENSTRIJD VOOR BETER ONDERWIJS

Hoe zorgen we ervoor dat alle kinderen een eerlijke kans krijgen in het onderwijs? Waarom staan we toe dat leerkrachten zoveel tijd kwijt zijn met administratie? Hoe zorgen we ervoor dat iedereen die dat wil ook echt kan gaan studeren?

1 EEN STUDIEBEURS VOOR ALLE STUDENTEN

We willen een studiebeurs voor alle studenten. Jongeren uit gezinnen met een lager inkomen krijgen daar bovenop een verhoogde aanvullende beurs. Hiermee wordt voor deze jongeren een financiële drempel weggenomen om te gaan studeren. We stoppen met de 'selectie aan de poort', zo voorkomen we dat jongeren die wat meer tijd nodig hebben om zichzelf te ontwikkelen buiten de boot vallen.

- 2 We starten een 'kleine klassenstrijd' voor beter onderwijs. In het basisonderwijs maken we per direct een einde aan klassen van 30 of meer leerlingen. Op termijn werken we toe naar een gemiddelde klassengrootte van 23 leerlingen. Kleinere klassen maken meer aandacht mogelijk voor leerlingen en verlagen de werkdruk van leraren.
- 3 We willen maximale inspraak van studenten en docenten. Dat kan met een meer democratisch bestuursmodel: kleinschalige instellingen met een dienstbare schoolleiding. Falende bestuurders in het onderwijs kunnen bij wanbestuur worden weggestuurd door de medezeggenschapsraad. We gaan experimenteren met een democratische universiteit, waar studenten meer te zeggen krijgen over het onderwijs.
- 4 Leerlingen krijgen meer mogelijkheden om onderwijs te 'stapelen', bijvoorbeeld om via het vmbo naar de havo te gaan of van het mbo naar het hbo. Daardoor krijgen leerlingen met een achterstand meer kansen. Om een te vroege selectie van kinderen te beperken, stimuleren we de vorming van brede brugklassen in het voortgezet onderwijs. In de onderbouw van het voortgezet onderwijs willen we bovendien de klassen kleiner maken.
- 5 Salarissen van onderwijspersoneel worden landelijk uitbetaald, door middel van een landelijke cao. Geld dat bedoeld is voor leraren kan daardoor niet meer aan andere zaken worden besteed.
- 6 Onbevoegde leraren dienen binnen twee jaar hun bevoegdheid te halen. *In de bovenbouw van havo en vwo moeten zoveel mogelijk docenten universitair geschoold zijn. Wie dat niet is moet de mogelijkheid krijgen zich binnen enkele jaren alsnog universitair te scholen.* De werkdruk van leraren wordt fors gereduceerd door het schrappen van administratieve rompslomp, waardoor er ook meer tijd is om les te geven.
- 7 Scholen worden niet meer eenzijdig afgerekend op testresultaten, maar krijgen meer ruimte om leerlingen breder te beoordelen. *De eindtoets (zoals Cito), de rekentoets en de 'kleutertoets' worden niet verplicht opgelegd.* Bij schooladviezen wordt meer rekening gehouden met de groeipotenties van iedere leerling.
- 8 Jongeren die geen startkwalificatie kunnen halen krijgen een arbeidsmarktkwalificatie, die duidelijk maakt wat hun vaardigheden zijn. *We voeren meer vakscholen in.* Op die vakscholen kunnen ook startkwalificaties worden behaald.
- 9 Passend onderwijs is nu teveel knellend onderwijs. Het speciaal onderwijs blijft gegarandeerd voor leerlingen met een (ernstige) beperking, gedragsproblemen of zeer lage intelligentie. We investeren in

- 1 specifieke leerprogramma's met kleine klassen en voldoende ondersteuning. Speciale programma's
2 voor hoogbegaafden worden beschermd.
3
- 4 10 De ouderbijdrage wordt begrensd en is altijd vrijwillig. Scholen die hiermee sjoemelen worden
5 beboet. *Scholen - bijvoorbeeld in het mbo - mogen studenten niet extra laten betalen voor zaken die*
6 *noodzakelijk zijn voor de opleiding.*
7
- 8 11 De positie van wetenschappers wordt versterkt, door meer vaste aanstellingen voor onderzoekers en
9 meer medezeggenschap op universiteiten over het gevoerde onderwijs- en wetenschapsbeleid. *We*
10 *zetten in op meer fundamenteel onderzoek via de 'eerste geldstroom'.*
11
- 12 12 Er komt een onderzoeksfonds waarin bedrijven opdrachten kunnen aanbieden, zonder dat er een
13 directe band is tussen het bedrijf en de onderzoeker. Opdrachtgevers moeten de uitkomsten van
14 onderzoek niet kunnen beïnvloeden en publicatie van resultaten niet kunnen tegenhouden.
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

6 BETAALBAAR WONEN IN EEN LEEFBARE WIJK

Hoe kan het dat de huren zoveel zijn gestegen? Waarom worden er zo weinig huurwoningen gebouwd? Waarom verdienen mensen met een modaal inkomen te veel voor een betaalbare huurwoning en te weinig voor een koopwoning?

1 WE KIEZEN VOOR HUURVERLAGINGEN

In zes jaar tijd zijn sociale huurwoningen bijna dertig procent duurder geworden, waardoor meer dan een half miljoen mensen moeite heeft om de huur te betalen. Huurders krijgen daarom een huurverlaging. De huurverhogingen van sociale huurwoningen gaan we beperken tot de inflatie. Ook in de particuliere sector leggen we de huren aan banden. Op de huurtoeslag gaan we niet bezuinigen, zo voorkomen we dat nog meer mensen de huur niet meer kunnen betalen.

- 2 De verhuurdersheffing wordt omgezet in een investeringsplicht. Dat verruimt de investeringsruimte van de woningcorporaties. Zo komt er geld beschikbaar dat we kunnen gebruiken om extra betaalbare huizen te bouwen, de huren van bestaande woningen te verlagen en de corporatiewoningen energiezuiniger en levensloopbestendig te maken.
- 3 Huurders krijgen meer te zeggen over het huurbeleid, de investeringen en andere belangrijke beslissingen van de woningcorporatie. Er komt onafhankelijke arbitrage als huurders, corporaties en gemeenten het niet eens worden.
- 4 De voorraad sociale huurwoningen wordt vergroot, zodat de wachtlijsten korter worden. *In alle gemeenten met een tekort aan sociale huurwoningen wordt de sloop en verkoop van corporatiewoningen aan banden gelegd.* We streven naar meer gemengde wijken, daarom moeten ook middeninkomens (tot anderhalf keer modaal) in aanmerking komen voor een betaalbare huurwoning. *Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om leegstand van kantoren, winkels en bedrijfspanden aan te pakken, zodat hiermee extra woonruimte kan worden gecreëerd. Panden die lang leeg staan moeten alsnog bewoond kunnen worden. Huisjesmelkers worden harder aangepakt.*
- 5 Bij woningtoewijzing hanteren we voor mensen in een schrijnende of kwetsbare situatie de voorrangregeling. Lokaal maatwerk om een specifieke groep tegemoet te komen moet mogelijk blijven. Daarnaast maken we een eenduidig systeem voor het hele land, waardoor mensen die moeten verhuizen hun inschrijfduur voor een woning kunnen meenemen.
- 6 Huren en kopen wordt financieel gelijkwaardiger behandeld. Voor hypotheek tot 350.000 euro verandert er niets. Daarboven beperken we de renteaftrek. We onderzoeken of op termijn een woontoeslag kan worden ingevoerd, waarbij het niet uitmaakt of iemand een koopwoning of huurwoning heeft.
- 7 Kopers van een woning en mensen die hun eigen woning verbouwen worden beter beschermd tegen wanprestaties door bouwbedrijven en projectontwikkelaars, door middel van een verzekerde garantie. Dit zorgt voor betere bescherming bij bijvoorbeeld het plaatsen van een dakkapel of een verbouwing voor energiebesparing.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

- 1 8 Het ombouwen van leegstaande kantoren, winkels en scholen en de omvorming van verouderde
2 bedrijventerreinen naar een nieuwe (woon)bestemming wordt gestimuleerd, in het bijzonder voor
3 jongeren en starters. Dat is goed voor de leefbaarheid, zorgt voor een beter gebruik van de schaarse
4 ruimte en levert een bijdrage aan de groeiende behoefte aan betaalbare woningen.
5
- 6 9 Ouderen en mensen met een beperking krijgen meer keuzevrijheid om te (blijven) wonen waar ze graag
7 wonen, door woningen en de woonomgeving levensloopbestendig te maken. *Overheidsgebouwen*
8 *moeten altijd toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.*
9
- 10 10 Gemeenten worden verantwoordelijk voor een sluitend vangnet van voorzieningen voor de opvang van
11 dak- en thuislozen en begeleide woonplekken. Via prestatieafspraken met de woningcorporaties wordt
12 geregeld dat (wanneer dat verantwoord is) mensen doorstromen naar een vorm van zelfstandig wonen,
13 zo nodig met begeleiding.
14
- 15 11 We starten met een duurzaam wijkenbeleid, waarbij gemeenten meer ruimte krijgen om veilige en
16 leefbare wijken in te richten en deze ook goed te onderhouden. Woningcorporaties mogen meer inves-
17 teren in de leefbaarheid van de buurt, onder meer door overlast tegen te gaan (bijvoorbeeld door het
18 aanstellen van huismeesters).
19
- 20 12 We maken afspraken om alle woningen energiezuinig en duurzaam te maken. Woningcorporaties
21 gebruiken hun extra investeringsruimte mede om bestaande woningen te verbeteren tot minstens
22 energielabel B in 2021. Dit is goed voor het milieu, maar ook voor de portemonnee van huurders.
23 Woningbezitters die voor hun woning samen met andere woningbezitters een collectief energieplan
24 willen maken, worden daarbij geholpen.
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

7 NIET LANGS ELKAAR HEEN, MAAR SAMEN LEVEN

Hoe komt het dat mensen in ons land steeds meer langs elkaar heen leven? Waarom zijn er gescheiden werelden in buurten en op scholen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat nieuwkomers beter integreren in onze samenleving?

1 GELIJKE RECHTEN VOOR ALLE NEDERLANDERS

Ons land is gebouwd op gedeelde waarden, van vrijheid en solidariteit. We spreken elkaar aan op wat we doen en niet op onze sociale klasse of etnische afkomst, seksuele voorkeur of religieuze achtergrond. In het integratiebeleid hoort niet de groep waartoe iemand zou behoren centraal te staan, maar de mogelijkheden die mensen hebben en de bijdrage die zij leveren aan de samenleving. Racisme en discriminatie - door wie dan ook - accepteren we niet.

- 2 *We moderniseren artikel 23 van de Grondwet. Alle scholen dienen bij te dragen aan de integratie, het is onacceptabel als scholen leerlingen weigeren, omdat ze niet bij de grondslag van de school zouden passen. Scholen die zich op deze manier bewust isoleren, kunnen hun bekostiging kwijtraken.*
- 3 *We bestrijden de tweedeling en segregatie in de buurt, bijvoorbeeld door woningen te bouwen van verschillende prijsklassen. Ook in rijkere gemeenten en buurten wordt voldoende ruimte gemaakt voor de huisvesting van nieuwkomers. Zo voorkomen we dat vluchtelingen onevenredig vaak terechtkomen in buurten waar veel problemen zijn.*
- 4 *De arbeidsinspectie krijgt meer middelen en mogelijkheden om discriminatie op de arbeidsmarkt aan te pakken. We benoemen en veroordelen bedrijven die discrimineren. We accepteren geen loondiscriminatie tussen mannen en vrouwen en ook geen leeftijdsdiscriminatie op de arbeidsmarkt.*
- 5 *Overheidsorganisaties moeten zoveel mogelijk een goede afspiegeling zijn van de samenleving. In hun jaarverslag leggen zij daarom verantwoording af over het gevoerde diversiteitsbeleid voor vrouwen, mensen met een arbeidsbeperking, migranten en lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen, transgenders en intersekse personen (lhbt'i's).*
- 6 *In artikel 1 van de Grondwet wordt expliciet gemaakt dat discriminatie op grond van seksuele geaardheid, leeftijd en handicap niet is toegestaan. We maken vaart met de uitvoering van het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap.*
- 7 *Voor een goede integratie krijgen migranten en statushouders zo snel mogelijk onderwijs in taal en inburgering, met bijzondere aandacht voor de vrijheden en de grondwettelijke rechten en plichten die we in ons land kennen.*
- 8 *Er komt een specifiek integratiebeleid voor mensen met een grote achterstand tot onze samenleving, zodat problemen als taal en werkloosheid, maar ook zaken als eerge relateerd geweld worden aangepakt.*
- 9 *We stoppen de ongewenste beïnvloeding van Nederlanders vanuit bijvoorbeeld Eritrea, Marokko en Turkije, door samenwerking met organisaties die een verlengstuk zijn van de regeringen van deze landen van herkomst uit te sluiten.*

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 10 *In het integratiebeleid wordt niet samengewerkt met radicale organisaties (zoals die van salafisten) die in hun uitingen en optreden de integratie van mensen in onze samenleving frustreren of die zich richten tegen onze fundamentele waarden van vrijheid en democratie.*
 - 11 *Taal- en inburgeringsonderwijs laten we niet over aan de markt. Dit onderwijs wordt laagdrempelig, gratis en toegankelijk georganiseerd, in de buurt, op scholen en op het werk. Ook komt er extra taalonderwijs bij de publieke omroep, via tv, radio en internet.*
 - 12 *Op middelbare scholen komt meer aandacht voor filosofie en geschiedenis, religie en levensbeschouwing, waarbij leerlingen kritisch leren nadenken over hun eigen achtergronden en leren omgaan met andersdenkenden.*

8 MEER VEILIGHEID EN MEER AGENTEN IN DE WIJK

Hoe kan het dat steeds meer politiebureaus verdwijnen, terwijl in sommige wijken de politie hard nodig is om overlast te voorkomen? Hoe bestrijden we radicalisering van jongeren? Hoe voorkomen we aanslagen in ons land?

1 ER KOMEN MEER AGENTEN IN DE WIJK

- Wijkagenten zijn onmisbaar om buurten veilig te houden, de sociale cohesie te versterken en radicalisering vroegtijdig te herkennen. Daarom komen er meer agenten. De ICT-voorzieningen bij de politie moeten op orde worden gebracht. Hierdoor kan de dienstverlening worden verbeterd, de bureaucratie bij de politie worden teruggedrongen en kan er meer blauw op straat. We investeren ook in beter politieonderwijs. Agenten doen hun werk met gevaar voor eigen leven, zij hebben recht op een goede opleiding en voldoende training om hun werk zo goed en veilig mogelijk te kunnen doen.
- 2 We stoppen de uitholling van de brandweer. Er worden geen brandweerposten gesloten als dit ten koste gaat van de kwaliteit van de brandweezorg. We stoppen experimenten met minder mensen op brandweerwagens en starten een campagne om meer vrijwilligers te werven voor de brandweer.
 - 3 Handen af van onze mensen. *Agressie tegen politieagenten, brandweelieden, ambulancepersoneel - en andere publieke hulpverleners - wordt altijd hard aangepakt, met stevige straffen en boetes.*
 - 4 We zorgen voor meer diversiteit bij de politie, ook in het politieonderwijs en aan de top van de politieorganisatie. We willen meer aandacht voor het bestrijden van etnisch profileren, onder meer door agenten hier beter op te scholen.
 - 5 Criminele winsten horen niet in handen van criminelen te blijven. We investeren in meer financieel rechercheurs, zodat we criminelen daar kunnen treffen waar het pijn doet: in hun portemonnee.
 - 6 De teelt en verkoop van softdrugs voor de Nederlandse markt wordt gereguleerd en gelegaliseerd. Zo gaan we criminaliteit tegen, kunnen we de voorlichting verbeteren en de wiet beter controleren ook in het belang van de volksgezondheid. De gezondheidsschade van gebruikers van mdma, xtc en paddo's moet worden geminimaliseerd, gebruikers moeten weten wat zij innemen, bijvoorbeeld door inzet van mobiele testpunten.
 - 7 Gedetineerden gaan in gevangenis en aan het werk. Het geld dat daarmee wordt verdiend, gaat deels verplicht als tegemoetkoming naar de slachtoffers.
 - 8 Recidive bestrijden is toekomstige slachtoffers voorkomen. In de gevangenis komt meer aandacht voor resocialisatie van gevangenen. We gaan de wachtlijsten en werkdruk bij de reclassering te lijf en zorgen ervoor dat medewerkers voldoende tijd en ruimte hebben voor het begeleiden van ex-gedetineerden. We nemen ook maatregelen om de werkdruk van het gevangenispersoneel te beperken.
 - 9 Meer aandacht is nodig voor het voorkomen van eerwraak en huiselijk geweld. Die extra aandacht moet er zijn bij politie en justitie, maar ook op school en in de jeugdzorg. Er komt een integraal programma tegen seksisme en huwelijksdwang, tegen eengerelateerd geweld en vóór de zelfbeschikking van vrouwen.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 10 Mensen die terugkeren uit Syrië of andere landen waar zij zich hebben ingelaten met oorlog en geweld, worden na een rechterlijke toets verplicht opgenomen in een deradicaliseringstraject. Er komen ook verplichte deradicaliseringsprogramma's voor geradicaliseerde jongeren. Deze programma's worden opgezet in nauw overleg met de betrokken wijkagenten, scholen en familieleden en met jongeren die eerder met succes zijn gederadicaliseerd.
 - 11 *We publiceren een lijst van organisaties die haat zaaien en geweld prediken (waaronder salafistische organisaties en andere extremistische groepen). Op deze manier voorkomen we dat overheden en organisaties ongewild samenwerken met of subsidies verlenen aan mensen die meewerken aan radicalisering en jihadisme. We geven geen ruimte aan mensen die fundamentele waarden van onze democratie ondermijnen. Ronselaars en haatpredikers worden uit ons land geweerd of het land uitgezet. Nederlandse haatpredikers worden vervolgd.*
 - 12 Geheime diensten in Europa en onder meer de VS gaan beter samenwerken in onze gezamenlijke strijd tegen terrorisme. *Informatie over potentiële terroristen wordt door geheime diensten altijd gedeeld.* Daarover maken de regeringen van landen harde afspraken. Landen die misbruik maken van deze samenwerking, door economische of politieke spionage, moeten daar altijd in het openbaar op worden aangesproken.

9 TOEGANKELIJK RECHT ZONDER KLASSENJUSTITIE

Waarom is het onbetaalbaar geworden om je recht te halen? Hoe kan het dat zoveel strafzaken op de plank blijven liggen? Waarom worden 'gewone' criminelen volwaardig gestraft, maar kunnen veel witteboorden-criminelen weggelaten worden met een schikking?

1 KLASSENJUSTITIE WORDT BESTREDEN

We verbeteren de toegang tot het recht, om klassenjustitie te voorkomen. De griffierechten gaan omlaag, de inkomensgrenzen voor gesubsidieerde rechtsbijstand worden verruimd en de vergoedingen voor sociaal advocaten worden verhoogd. *Misdaad mag niet lonen, daarom gaan we meer geld afpakken van veroordeelde criminelen.* We verbeteren de samenwerking tussen politie, Openbaar Ministerie en belastingdienst om crimineel geld op te sporen en af te nemen. Met witteboordencriminelen wordt niet geschikt, deze criminelen gaan we financieel plukken en hard straffen.

- 2 Er komt meer capaciteit bij de politie en het Openbaar Ministerie (OM) om aangiften in behandeling te nemen en onderzoeken af te ronden. *Voor ingewikkelde zaken, zoals kinderporno, cybercrime, fraude, milieudelicten, mensenhandel en zedendelicten, krijgen politie, OM en rechters meer mensen.*
- 3 Wachttijden bij het Openbaar Ministerie en het Nederlands Forensisch Instituut moeten voorkomen worden. Daarom gaan we extra investeren om de kwaliteit van het opsporingswerk te garanderen.
- 4 In de rechtspraak moet meer worden geïnvesteerd om kwaliteit te kunnen blijven leveren en de digitalisering in goede banen te leiden. Om de werkdruk bij de zittende mensen te verlagen worden extra rechters aangesteld. De rechtspraak moet zo dicht mogelijk kunnen plaatsvinden bij de plek waar mensen wonen.
- 5 Alternatieven voor traditionele procedures bij rechtbanken, zoals mediation, het Juridisch Loket en de Geschillencommissies voor consumentenzaken, gaan we ondersteunen.
- 6 Justitiële dwalingen moeten gemakkelijker worden hersteld. We willen een fonds om opnieuw onderzoek te kunnen doen bij twijfelachtige veroordelingen.
- 7 We moeten zuinig zijn op de juridische beroepen. Betrouwbare advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders dragen bij aan een betrouwbare rechtsstaat. Niet-integer gedrag in de beroepsuitoefening of in relatie tot de beroepsuitoefening wordt direct aangepakt.
- 8 Sport moet integer zijn. Fraude, corruptie, doping, matchfixing en agressie in de sport zullen daarom krachtig worden bestreden.
- 9 *Dierenmishandeling wordt aangepakt en harder bestraft.* De kennis en de capaciteit bij toezichthouders wordt uitgebreid. *Dierenbeulen krijgen een verbod om dieren te houden.*
- 10 Het ministerie van Veiligheid en Justitie wordt gesplitst. Handhaving van de openbare orde en andere politietaken worden ondergebracht bij Binnenlandse Zaken. De rechtspraak is een onafhankelijke staatsmacht en krijgt daarom een aparte begroting.

- 1 11 We zijn voor meer internationale justitiesamenwerking en samenwerking op het gebied van crimina-
2 liteitsbestrijding. Opsporingsdiensten en inlichtingendiensten moeten effectiever samenwerken in de
3 strijd tegen terrorisme en andere vormen van georganiseerde misdaad. Een Europees Openbaar
4 Ministerie wijzen we echter af.
5
- 6 12 Fraudeurs hebben nog te vaak vrij spel. Fraude kost de maatschappij elk jaar ongeveer acht miljard
7 euro. Daarom komt er een Nationale Fraudeautoriteit, om gecoördineerd fraude aan te pakken, maar
8 vooral ook om fraude te voorkomen. We willen niet dat er schikkingen worden getroffen, maar dat frau-
9 deurs worden gestraft.
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

10 ONZE JEUGD, ONZE TOEKOMST

Waarom wordt er zoveel geklaagd over jongeren, terwijl we allemaal jong zijn geweest? Hoe kan het dat zoveel jongeren vastlopen in de jeugdzorg? Hoe zorgen we ervoor dat kinderen kunnen blijven spelen op straat?

1 BETAALBARE KINDEROPVANG EN SPELENDERWIJS LEREN

We willen een recht op gratis kinderopvang van vier dagdelen, voor kinderen van twee tot vier jaar. Zo krijgt elk kind de mogelijkheid om in de opvang spelenderwijs te leren en zichzelf in een groep te ontwikkelen. De samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang willen we verbeteren.

2 Kinderen moeten voldoende ruimte hebben om buiten te spelen. Te vaak verliezen kinderen het nu van een parkeerplaats, een winkelcentrum of de woningbouw. Daarom willen we een norm van drie procent voor de ruimte per woonwijk voor buitenspeelruimte.

3 *Het maatschappelijk belang van sport is groot, van gezondheid tot de integratie van jongeren. Ook kinderen uit gezinnen met een lager inkomen moeten kunnen sporten. Ieder kind op de basisschool krijgt in ieder geval drie uur per week gymles van een vakdocent. Ieder kind moet na de basisschool kunnen zwemmen, bijvoorbeeld door schoolzwemmen.*

4 We willen af van reclame en marketing die specifiek gericht is op kinderen tot twaalf jaar en die tot doel heeft de kinderen aan te sporen tot een bepaald koopgedrag.

5 *In het voorgezet onderwijs willen we meer aandacht voor de gevolgen van verslaving, door alcohol-, tabaks- en drugsgebruik. We maken een plan om te bevorderen dat kinderen geen rokers worden en kiezen voor een gezonde levensstijl, op school en thuis.*

6 *Jongerenwerkers zijn onmisbaar om overlast te voorkomen en bieden jongeren een beter perspectief in de eigen wijk. We zijn voor laagdrempelige jeugdzorg, dicht bij de jongeren in de buurt. We zetten in op goed bereikbare en professionele wijkteams, waar ook voldoende kennis aanwezig is.*

7 *We bestrijden de marktwerking in de jeugdzorg, de zorg voor jongeren wordt laagdrempelig in de buurt aangeboden, door instanties die onder toezicht staan van de inspectie. De wachtlijsten in de jeugdzorg en jeugd-ggz worden bestreden. We herstellen het recht op zorg voor alle kinderen.*

8 De mogelijkheden voor begeleiding en nazorg in het kader van de jeugdzorg na de 18^e verjaardag worden verruimd.

9 Jeugdgevangenen horen geen kweekvijver te zijn van jonge criminelen, ze moeten er alleen zijn voor de ergste delinquenten. We willen effectieve alternatieve straffen toepassen, zoals hulp en gedragstherapie waarbij ook het gezin nauw wordt betrokken.

10 Wanneer een ouder van een kind in de vrouwenopvang of de gevangenis is beland, moet het kind daar niet de dupe van worden. *Deze instellingen moeten daarom kindvriendelijk zijn.* Ook in de geestelijke gezondheidszorg moet voldoende oog zijn voor de zorg voor kinderen.

11 We moeten meer doen om kindermishandeling te voorkomen, daders op te pakken en slachtoffers te helpen. Informatie over een vermoeden van kindermishandeling wordt altijd gedeeld, zodat hulpverleners niet langs elkaar heen werken.

12 *Iedereen die werkt met kinderen, wordt geschoold in het herkennen, signaleren en bespreekbaar maken van pesten, kindermishandeling en kindermisbruik.*

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

11 KUNST EN CULTUUR VOOR IEDEREEN

Hebben we voldoende kennis en besef van onze geschiedenis? Zijn musea en theaters er vooral voor een kleine elite of maken we ze aantrekkelijk voor iedereen? Hoe verzekeren we een goede, onafhankelijke journalistiek?

1 WE GAAN MEER INVESTEREN IN KUNST EN CULTUUR

Kunst en cultuur zijn geen voorrecht van een kleine elite, maar een verrijking voor ons allemaal. We gaan extra investeren in onder meer theaters, festivals, orkesten en musea. Kunstenaars moeten kunnen leven van hun werk en dat werk moet ook vaker buiten de grote instellingen te zien zijn. We stimuleren kunst en cultuur in de openbare ruimte, overal in het land en dicht bij mensen in de buurt.

- 2 We willen een Nationaal Historisch Museum, waar de geschiedenis van ons land, de ontwikkeling van onze politieke instituties en de gedeelde grondwaarden van onze samenleving op een aantrekkelijke wijze en voor een breed publiek toegankelijk worden gemaakt.
- 3 We nemen wettelijke maatregelen tegen de woekerwinsten die worden gemaakt op de doorverkoop van tickets voor culturele evenementen en sportevenementen. We geven ruim baan aan festivals, omdat ze laagdrempelig zijn en een brede spreiding kennen in het land.
- 4 We bestrijden de ‘stille’ armoede onder kunstenaars, door hun sociale zekerheid te verbeteren. Ook zorgen we ervoor dat zelfstandige kunstenaars collectief kunnen onderhandelen met opdrachtgevers, daarvoor zonderen we cultuur en media uit van het mededingingsrecht.
- 5 We verdiepen de cultuureducatie in het onderwijs met een doorlopende leerlijn. In elk leerjaar worden hier structureel uren aan besteed. *Dans en muziek, drama en literatuur, beeldende kunst en digitale vaardigheden worden zoveel mogelijk door vakdocenten gegeven.* We willen daarnaast een goede buitenschoolse infrastructuur, zodat jongeren zich verder kunnen verdiepen in kunst en cultuur.
- 6 Om ons nationaal erfgoed meer toegankelijk te maken worden de Rijksmusea minimaal één dag in de week gratis toegankelijk voor iedereen.
- 7 We versterken het fonds voor archeologische vondsten. Daardoor komen er meer mogelijkheden om de opgegraven schatten uit onze bodem ook te onderzoeken.
- 8 Bibliotheken ontwikkelen zich steeds meer tot toegankelijke centra voor allerlei vormen van kennis en informatie in de buurt. De overheid garandeert een breed aanbod van bibliotheken, zodat leren en ontwikkelen voor iedereen mogelijk blijft.
- 9 Met een Popfonds stimuleren en promoten we de Nederlandse popmuziek. We willen ook meer ruimte voor Nederlandse muziek op de publieke radio en tv.
- 10 *Net als voor media en boeken op papier, rekenen we voor online journalistiek en e-boeken voortaan het lage btw-tarief.*
- 11 In samenspraak met journalisten wordt een plan opgesteld om voor de toekomst een goede en onafhankelijke journalistiek veilig te stellen. We zetten ons in het bijzonder in voor een diverse en onafhankelijke lokale en regionale pers, onder meer door het instellen van een fonds voor lokale en regionale journalistieke projecten.

- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
 - 11
 - 12
 - 13
 - 14
 - 15
 - 16
 - 17
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22
 - 23
 - 24
 - 25
 - 26
 - 27
 - 28
 - 29
 - 30
 - 31
 - 32
 - 33
 - 34
 - 35
 - 36
 - 37
 - 38
 - 39
 - 40
 - 41
 - 42
 - 43
 - 44
 - 45
 - 46
 - 47
 - 48
 - 49
 - 50
 - 51
 - 52
 - 53
 - 54
- 12 We pleiten voor een brede publieke omroep, waar kijkcijfers niet meer leidend zijn en programma-makers meer mogelijkheden krijgen om te experimenteren met formats en programma's. Bij de publieke omroep komt meer ruimte voor kritische journalistiek, Nederlands drama en documentaires.

12 EEN VRIJ EN VEILIG INTERNET

Laten we toe dat we altijd en overal bespioneerd kunnen worden? Wie is eigenlijk de baas over mijn bankgegevens of de informatie op mijn bonuskaart? Hoe bereiden we onze kinderen voor op een toekomst waarin we permanent online zijn?

1 BAAS OVER EIGEN DATA

Mensen die nergens van worden verdacht, moeten ook niet bang hoeven zijn dat ongevraagd gegevens over hen worden verzameld. De AIVD krijgt geen 'sleepnet' om zoveel mogelijk gegevens van zoveel mogelijk mensen binnen te halen. Overheden en bedrijven mogen geen persoonsgegevens doorverkopen of doorgeven zonder uitdrukkelijke toestemming van de betrokkenen. Overheden gaan niet automatisch gegevens aan elkaar koppelen voor datamining en profiling en zijn open en transparant over eventuele inzet van deze middelen voor maatschappelijke doelen.

- 2 Er komen duidelijke regels over wat banken, verzekeraars en andere bedrijven over mensen mogen verzamelen en mogen besluiten op basis van statistische analyses van persoonsgegevens.
- 3 De digitalisering en robotisering van de samenleving geeft nieuwe en vaak ongekende mogelijkheden, waarvan we echter niet altijd kunnen weten of ze ook wenselijk zijn. We stellen een ethische commissie in, om te voorkomen dat bij ontwikkelingen op deze terreinen de menselijke maat en maatschappelijke belangen uit het oog worden verloren.
- 4 Het internet kent veel mogelijkheden, maar ook risico's voor kinderen en pubers. In de lerarenopleidingen krijgt het bewust leren omgaan met ICT een belangrijke rol, zodat leerlingen beter kunnen worden begeleid in de digitale wereld. *Op de basisschool kan begonnen worden met lessen om de digitale vaardigheden te vergroten en cyberpesten te voorkomen.*
- 5 E-mails, persoonlijke berichten en andere privécommunicatie op het internet krijgen dezelfde (grondwettelijke) bescherming als de papieren post nu heeft.
- 6 Versleutelen van informatie door burgers wordt niet verboden, maar juist gestimuleerd. Cybercrime raakt steeds meer mensen en die moeten zich kunnen beschermen tegen digitale criminelen.
- 7 Overheden zullen verder moeten digitaliseren en daarbij ook het goede voorbeeld moeten geven. Alle digitale uitingen van de overheid zijn veilig en toegankelijk, ook voor mensen met een beperking.
- 8 Overheden maken zoveel mogelijk gebruik van open source en zorgen ervoor dat hun systemen leverancier onafhankelijk zijn, onder meer door het gebruik van open standaarden. Software voor de overheid wordt zoveel mogelijk eerst intern ontwikkeld, om de afhankelijkheid van externen te beperken.
- 9 Voor mensen die niet goed kunnen omgaan met een computer blijven er altijd voldoende mogelijkheden om niet-digitaal met de overheid te kunnen communiceren, het liefst door persoonlijk contact. Belastingaangifte doen op papier blijft ook in de toekomst mogelijk.
- 10 Patiëntengegevens en medische dossiers worden veilig bewaard en mogen alleen worden uitgewisseld met toestemming van de patiënt. Uitwisseling van gegevens moet altijd veilig en versleuteld plaatsvinden. We stoppen met het LSP (landelijk schakelpunt).

- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
 - 11
 - 12
 - 13
 - 14
 - 15
 - 16
 - 17
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22
 - 23
 - 24
 - 25
 - 26
 - 27
 - 28
 - 29
 - 30
 - 31
 - 32
 - 33
 - 34
 - 35
 - 36
 - 37
 - 38
 - 39
 - 40
 - 41
 - 42
 - 43
 - 44
 - 45
 - 46
 - 47
 - 48
 - 49
 - 50
 - 51
 - 52
 - 53
 - 54
- 11 De Autoriteit Persoonsgegevens wordt versterkt, zodat beter kan worden opgetreden wanneer de privacy van mensen in het geding is.
- 12 We staan pal voor netneutraliteit. Er wordt door providers geen onderscheid gemaakt in kosten, of voorrang bij doorgifte op het net, voor de ene of de andere soort van data.

13 VOOR HEEL NEDERLAND

Richt de Haagse politiek zich niet teveel op de Randstad? Hoe zorgen we ervoor dat economische groei niet ten koste gaat van de leefbaarheid? Hoe geven we mensen in krimpgebieden ook een betere toekomst?

1 MEER EVENWICHT TUSSEN DE RANDSTAD EN DE REGIO

Waar de Randstad te maken heeft met bevolkingsgroei, hebben veel andere regio's te maken met bevolkingskrimp, in combinatie met vergrijzing van de bevolking. Dit vraagt om een specifiek beleid en andere keuzes ten aanzien van woningbouw, scholen en zorginstellingen, bedrijfsterrinen (waaronder winkels en kantoren) en openbaar vervoer. De gemeenten en provincies krijgen meer ruimte voor regionale keuzes, die waar nodig door het Rijk met wetgeving en financiën zullen moeten worden ondersteund.

- 2 *Per regio kan worden bekeken welke economische impulsen het beste passen, bijvoorbeeld recreatie en toerisme, zorg, maakindustrie of logistiek. Voor toerisme geldt dat Nederland veel mooie plekken heeft buiten de Randstad. We kunnen fiets-, wandel- en verblijftoerisme buiten de Randstad aantrekkelijker maken, waarbij de inkomsten ten goede komen aan de regio.*
- 3 *We willen meer regionaal maatwerk mogelijk maken. Bij aanbestedingen moet regionaal werk ook regionaal kunnen worden gegund, om werkgelegenheid te behouden.*
- 4 *In krimpgebieden moeten overheidsorganisaties niet worden gesloten, het vestigen van publieke diensten in regio's met veel werkloosheid gaan we juist bevorderen.*
- 5 *Het grondbeleid gaat op de schop. De voorwaarden waaronder projectontwikkelaars grond kunnen verwerven worden scherper. Bouw van kantoren en bedrijventerreinen wordt niet toegestaan wanneer daar geen duidelijke vraag naar is.*
- 6 *We staan de komende jaren geen weidewinkels en andere nieuwe (perifere) detailhandel toe, wanneer dit leidt tot verloedering van naburige binnensteden en dorpscentra.*
- 7 *We stimuleren woningcorporaties om leegstaande woningen in krimpgebieden op te kopen, om het verlies aan ruimtelijke kwaliteit van dorpen en het platteland tegen te gaan.*
- 8 *Provincies maken zelf een energieplan, dat een afgeleide is van de nationale doelstellingen. Bewoners dragen actief bij aan het opstellen van dit plan en profiteren waar mogelijk mee. De salderingsregeling voor zonne-energie blijft gehandhaafd.*
- 9 *Provincies krijgen meer wettelijke instrumenten om in te grijpen wanneer gemeenten elkaar beconcurreren en gemeentelijke plannen elkaar tegenwerken.*
- 10 *Het Groene Hart en andere open landschappen blijven groen en open en worden niet langer van alle kanten aangevreten door nieuwbouw, bedrijventerreinen, kassen en wegen. Voor bodemdaling, veenoxidatie en de problemen met funderingen komt een speciaal actieprogramma.*

- 1 11 *Het verbod op bouwen langs de Noordzeekust blijft gehandhaafd. De Zuid-Hollandse en Zeeuwse*
2 *riviermondingen worden met zorg beheerd, waarbij de natuurwaarden niet ondergeschikt worden*
3 *gemaakt aan economisch gewin.*
4
5 12 *In de grensregio's investeren we in betere weg- en spoorverbindingen met België en Duitsland en*
6 *nemen we belemmeringen voor werken over de grens zoveel mogelijk weg.*
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

14 MEEPROFITEREN VAN DUURZAME ENERGIE

Hoe zorgen we ervoor dat álle mensen profiteren van duurzame energie? Waarom worden de grootste verbruikers van energie door de politiek het meeste ontzien? Als we zorgen voor energiebesparing en schone energie, kunnen dan ook de woonlasten omlaag?

1 GROENE EN SOCIALE POLITIEK GAAN HAND IN HAND

De overgang naar duurzame energie vindt plaats mét en niet ondanks de mensen. *Investerings in duurzaamheid moeten leiden tot meer werkgelegenheid, gerichte scholing en lagere lasten voor mensen met een middeninkomen of lager inkomen.* We vergroten de betrokkenheid van mensen bij het ontwikkelen en uitvoeren van duurzame projecten.

- 2 *Onafhankelijk onderzoek moet duidelijk maken bij welk niveau van gaswinning in het Groningerveld de risico's worden geminimaliseerd. Tot die tijd kiezen we voor een forse vermindering van de gaswinning tot 12 miljard kubieke meter per jaar. Shell en ExxonMobil (verenigd in de NAM) gaan niet langer meer over het onderzoek, de schadevaststelling, de afhandeling en de versteving van huizen.*
- 3 *Buurtten, gemeenten en provincies maken zelf duurzame energieplannen. Bewoners dragen actief bij aan het opstellen en profiteren waar mogelijk mee. De salderingsregeling voor zonne-energie blijft gehandhaafd.*
- 4 *Er komt een wettelijke regeling voor inspraak en participatie van omwonenden van windparken en vergelijkbare energieprojecten die de directe leefomgeving beïnvloeden. In die regeling komen ook compensatiemaatregelen. Handel in oude windmolens die gericht is op het innen van subsidies voor nieuwe wordt verboden.*
- 5 *We willen in 2050 een CO₂-neutrale samenleving. Dit kunnen we bereiken door concrete en afdwingbare maatregelen, die voortvloeien uit het Klimaatakkoord van Parijs (december 2015). We leggen per sector een tijdpad vast om in 2050 CO₂-neutraal te zijn - en in 2030 minstens halverwege.*
- 6 *De kolencentrales worden zo spoedig mogelijk gesloten, we gaan geen schaliegas winnen, we boren niet meer naar gas in het Waddengebied en we bouwen geen nieuwe kerncentrales. De centrale in Borssele gaat zo snel mogelijk dicht. We zetten ons in om de onveilige kerncentrales in België snel gesloten te krijgen en onze burens te helpen bij een overstap naar alternatieve energie. Eneco en Delta worden niet gesplitst. Splitsing dient geen doel meer, maar brengt wel onnodige onrust op de energiemarkt en kost honderden banen, onder meer in Zeeland.*
- 7 *Het belastingvoordeel voor energiegrootverbruikers in de industrie wordt fors verlaagd. Het geld dat we daarmee ophalen geven we deels terug aan bedrijven die flink tempo willen maken met energiebesparing.*
- 8 *Om het gasgebruik versneld af te bouwen worden gebouwen en woningen zo snel mogelijk geïsoleerd, minstens naar energielabel B of verder naar 'nul-op-de-meter'. Wijken waar het gasnet aan vervanging toe is zijn als eerste aan de beurt, zodat die vervanging niet hoeft plaats te vinden. De aansluitplicht voor nieuwbouw vervalt.*
- 9 *We maken serieus werk van gebruik van restwarmte en stimuleren het gebruik van geothermie. Zowel boven- als ondergrondse opslag van warmte wordt gebuikt om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Daarbij moet ook worden gedacht aan opslag van elektrische energie (zoals in elektrische auto's).*

- 1 10 *Met exploitanten van stadsverwarming wordt een overeenkomst gesloten, waardoor aangesloten*
2 *huishoudens en instellingen niet langer opdraaien voor de gevolgen van slechte bouwtechnieken en*
3 *onrendabele toppen uit het verleden.*
4
- 5 11 *We willen een Klimaat- en energiewet. Hierin worden de noodzakelijk te nemen maatregelen tot 2050*
6 *opgenomen om dan CO₂-neutraal te zijn. Deze nieuwe wet voorziet in de opvolging van het tot 2023*
7 *doorlopende Energieakkoord. De SDE+ (Stimulering Duurzame Energieproductie) en overige stimulans-*
8 *regelingen worden aangepast, zodat die meer worden gericht op energiebesparing en hergebruik van*
9 *warmte.*
10
- 11 12 *Het Europees emissiehandelssysteem (ETS) werkt niet, omdat de prijs van CO₂ te laag is. We*
12 *ontwikkelen een vorm van CO₂-beprijzing die daadwerkelijk prikkelt tot verlaging van de uitstoot,*
13 *volgens het principe ‘de vervuiler betaalt’.*
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

15 VAN BIO-INDUSTRIE NAAR DUURZAME LANDBOUW

Hoe kan het dat de prijzen voor landbouwproducten zo laag zijn en zoveel boeren moeten stoppen met het hun bedrijf? Wat kunnen we doen om zowel onze landbouw als ons landschap te beschermen? Waarom staan er steeds minder koeien in de wei?

1 STOPPEN MET DE BIO-INDUSTRIE

De dierenvriendelijke bio-industrie moet worden omgevormd in een diervriendelijke en duurzame veehouderij. Het natuurlijk gedrag van het dier zal daarbij het uitgangspunt zijn. *Het gebruik van antibiotica wordt verder aan banden gelegd.* Weidegang voor koeien wordt bij wet geregeld, varkens horen niet vast te staan tussen stangen en krijgen voortaan strooisel. Kringlooplandbouw wordt gestimuleerd om het mestoverschot terug te dringen, de waterkwaliteit te verbeteren en het natuurherstel te bevorderen.

2 We investeren in het Natuurnetwerk Nederland (Ecologische Hoofdstructuur). Ook investeren we extra in de grote wateren. Op zee komt een aaneengesloten netwerk van natuurgebieden. Beschermde Natuurmonumenten worden in ere hersteld. *We stellen meer boswachters aan.*

3 We gaan meer werk maken van de productie en consumptie van gezond en verantwoord voedsel, in tien jaar willen we de omzet van biologisch voedsel verviervoudigen. *De controle op gesjoemel met voedsel en dierenwelzijn moet veel beter, daarvoor krijgt de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit extra mensen en middelen. Voedselproducenten en supermarkten moeten transparanter zijn over verspilling van voedsel en maken plannen om dit fors te verminderen.*

4 *Er komen geen nieuwe megastallen en van de stallen die er wel staan wordt de brandveiligheid verbeterd.* Met behulp van diervergunningen wordt het aantal kippen en varkens beter gereguleerd en waar nodig gereduceerd. *We bevorderen de leefbaarheid van het platteland, met meer kleinschalige bedrijven en hoogwaardige werkgelegenheid, in plaats van een eenzijdig land vol megabedrijven en eenvormig grasland - zonder vee en weidevogels. We maken ons hard voor een fonds voor Q-koorts slachtoffers.*

5 We nemen het initiatief om met andere landen in Europa te komen tot een nieuwe vorm van productie-beheersing voor melk, zodat melkprijzen stabiliseren en mestoverschotten voorkomen worden. De melkveehouderij wordt volledig grondgebonden.

6 We willen een eerlijke prijs voor de boer. Landbouwers en andere ondernemers die worden uitgeknepen door inkopers, worden voortaan beter beschermd. We willen een speciale ombudsman voor kleine ondernemers in de land- en tuinbouw en in de visserij. *Zo'n ombudsman kan oneerlijke handelspraktijken aan de kaak stellen en bijvoorbeeld supermarkten wijzen op hun verantwoordelijkheid.*

7 *De boer wordt ondernemer én landschapsbeheerder. Inkomenssubsidies voor boeren in het kader van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid worden afgebouwd en vervangen door een nationaal fonds voor landschapsbeheer.*

8 We willen niet ruimen, maar prikken. Dieren worden preventief ingeënt tegen gevaarlijke ziekten, waaronder mond- en klauwzeer.

9 *We maken een actieplan om de visserij een duurzame toekomst te bieden, en zorgen ervoor dat mensen die in deze sector werken voldoende inkomen hebben.*

- 1 10 We stellen een verbod in op de plezierjacht. Voor beheerjacht geven we de voorkeur aan natuurlijk en
2 diervriendelijk beheer. *We treden veel harder op tegen illegale dierenhandel. Het aantal proefdieren in*
3 *Nederland willen we de komende vijf jaar met minstens 30 procent verlagen.*
4
- 5 11 Bijen en andere nuttige dieren moeten niet lijden onder gevaarlijke bestrijdingsmiddelen, zoals
6 neonicotinoïden. Deze middelen worden daarom verboden. Bestrijdingsmiddelen die ook voor mensen
7 gevaarlijk zijn, zoals glyfosaat (RoundUp), verbieden we eveneens.
8
- 9 12 We accepteren niet dat multinationals planteigenschappen patenteren en zo kleinere veredelings-
10 bedrijven uit de markt drukken en de beschikbaarheid van genetisch materiaal voor de gezondheid en
11 voedselveiligheid bedreigen.
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

16 EEN SCHOON MILIEU EN EEN GEZONDE OMGEVING

Hoe kunnen we de groeiende berg plastic aanpakken? Kunnen we afval volledig hergebruiken? Hoe kan het dat nog steeds zoveel mensen ziek worden van vervuiling? Waarom worden slachtoffers van asbest niet beter geholpen?

1 EEN AANVALSPLAN TEGEN GEZONDHEIDSSCHADE

We maken een aanvalsplan voor milieu gerelateerde gezondheidsschade. *De verdere sanering van asbest en het ondersteunen van asbestslachtoffers staan hierbij centraal, evenals de recentere lycra- en teflon-zaken. We versterken de Inspectie Leefomgeving en Transport, zodat ook beter kan worden gehandhaafd.*

- 2 *We moeten zuinig zijn met schaarse grondstoffen. Daarom werken we toe naar een circulaire economie, of een samenleving waarin 'afval' niet meer bestaat, maar grondstoffen zoveel mogelijk worden hergebruikt. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld bouwafval en fosfaten in de rioolzuivering.*
- 3 *We voeren statiegeld in voor blikjes en kleine plastic flesjes. We dringen het gebruik van plastic verder terug, houden de verpakkingsindustrie kritisch tegen het licht en zetten in op het fors terugdringen van schadelijke nanoplastics.*
- 4 *We gaan hard optreden tegen illegaal afvaltransport, gesjoemel met stookolie, lozingen van drugsafval, landbouwgif en andere vormen van vervuiling van grond- en oppervlaktewater.*
- 5 *Lucht- en scheepvaart belasten het milieu flink. Met alle lucht- en zeehavens maken we afspraken die leiden tot technische verduurzaming, behoud en versterking van de werkgelegenheid en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving.*
- 6 *Gemeenten krijgen meer te zeggen bij besluitvorming over opslag van industrieel afval(water) in lege gaskavels, zoutcavernes en andere ondergrondse reservoirs.*
- 7 *Bij bouwen of bij ander gebruik van de grond krijgt de veiligheid en kwaliteit van het drinkwater de hoogste prioriteit. Voorraden voor de toekomst worden beschermd tegen bedreiging en vervuiling, zoals het lozen van afvalwater en de winning van zout of gas. We zetten ook in op het terugdringen van medicijnresten in afvalwater.*
- 8 *De normen voor de luchtkwaliteit, zoals de hoeveelheid (ultra-)fijnstof, stikstofoxiden en roet, worden aangescherpt tot het niveau dat is vastgelegd door de WHO (VN- Wereldgezondheidsorganisatie).*
- 9 *Normen op het gebied van geluid, trillingen, stank en andere overlastgevers worden altijd vastgesteld op basis van de beste (en meest recente) wetenschappelijke inzichten. Bedrijven die installaties vervangen krijgen geen nieuwe vergunning als zij niet de best beschikbare, duurzame technieken toepassen.*
- 10 *We gaan werken aan een concreet actieplan voor de verwerking, opslag en eindberging van al ons nucleaire afval.*
- 11 *De overheid koopt voortaan altijd duurzaam in. Ook publiek vastgoed wordt zoveel mogelijk duurzaam gebouwd en ingericht.*

- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
 - 11
 - 12
 - 13
 - 14
 - 15
 - 16
 - 17
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22
 - 23
 - 24
 - 25
 - 26
 - 27
 - 28
 - 29
 - 30
 - 31
 - 32
 - 33
 - 34
 - 35
 - 36
 - 37
 - 38
 - 39
 - 40
 - 41
 - 42
 - 43
 - 44
 - 45
 - 46
 - 47
 - 48
 - 49
 - 50
 - 51
 - 52
 - 53
 - 54
- 12 Een goede omgang met het milieu en het belang van een duurzame samenleving krijgen meer aandacht in het onderwijs. Dit willen we onder meer doen door goede initiatieven van scholen te ondersteunen en samen te brengen.

17 EEN BEREIKBAAR LAND EN BETAALBAAR VERVOER

Hoe voorkomen we dat we allemaal tegelijk gaan rijden over hetzelfde stuk asfalt? Waarom lukt het maar niet om het openbaar vervoer een echt alternatief te laten zijn voor de auto? Hoe zorgen we ervoor dat autorijden schoner wordt, maar toch betaalbaar blijft?

1 MINDER CONCURRENTIE EN MEER SAMENWERKING

We gaan investeren in meer en betaalbaar openbaar vervoer (OV). We willen ook minder concurrentie en meer samenwerking op het spoor. NS en ProRail gaan we onderbrengen in één holding, op die manier kan de samenwerking worden versterkt. De aandelen blijven in handen van de overheid. Vervoersbedrijven op het spoor, in het busvervoer en het taxivervoer gaan beter samenwerken om reizen ‘van deur tot deur’ te plannen en het OV een aantrekkelijker alternatief te maken voor de auto.

- 2 We maken het openbaar vervoer schoner en veiliger. Overlast en agressie worden harder aangepakt. *Het uitvoerend personeel krijgt goede weerbaarheidstrainingen. Bussen rijden zoveel mogelijk zonder cash geld aan boord. We willen dat de OV-chipkaart zo gebruiksvriendelijk mogelijk wordt, zonder in- en uitchecken bij overstappen.*
- 3 Mensen met een beperking moeten zoveel mogelijk zelfstandig gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Stations en treinen gaan we hiervoor beter inrichten.
- 4 *We zetten in op snelle en betaalbare HSL-treinverbindingen vanuit Nederland, ter vervanging van korte vluchten vanaf Schiphol en de regionale luchthavens.*
- 5 Schiphol blijft in overheidshanden. *We verduurzamen de luchtvaart, door het gebruik van minder vervuilende brandstof te bevorderen en oude vliegtuigen die veel overlast veroorzaken extra te belasten.* We versterken de positie van KLM en Transavia, oneerlijke concurrentie door luchtvaartmaatschappijen die oneigenlijke staatsteun ontvangen of die hun personeel uitbuiten of onderbetalen leggen we aan banden.
- 6 *Bij investeringen voor goederenvervoer kiezen we voor een maximale inzet van de binnenvaart, omdat dit het minst belastend is voor het milieu.* We investeren in het verduurzamen van de binnenvaartvloot en zorgen ervoor dat jongeren weer een toekomst hebben in deze sector. *Goederenvervoer over spoor door binnensteden en dorpskernen moet worden beperkt en altijd voldoen aan de normen van veiligheid, trilling en geluid.*
- 7 We maken de komende periode een begin met het betalen van bezit naar het betalen voor gebruik van de auto. *We kijken daarbij nauwkeurig naar alle voor- en nadelen voor alle delen van het land en elke soort van weggebruiker.*
- 8 *We stimuleren de overstap van traditionele brandstoffen naar volledig (duurzaam opgewekt) elektrisch rijden, of andere milieuvriendelijke opties, zoals waterstof of mierenzuur.* Dit doen we door fiscale maatregelen, voldoende oplaadpunten en goede informatie aan de autobezitter over de voordelen.
- 9 De maximumsnelheid op snelwegen willen we meer dynamisch regelen, waardoor de doorstroom verbetert en de uitstoot afneemt. Dit houdt in dat de maximumsnelheid wordt aangepast aan de hoeveelheid verkeer en wordt aangegeven op de matrixborden.

- 1 10 Veiligheid in de auto begint bij het aanleren van veilig rijgedrag. De rijkschoolbranche gaan we ver-
2 beteren: voor beunhazen is geen plaats meer en aan gesjoemel met examens maken we een einde.
3 We zetten in op het verder terugdringen van doden en gewonden in het verkeer. Hierbij hebben we
4 extra oog voor kwetsbare verkeersdeelnemers, zoals fietsers en motorrijders. *Onverantwoord gedrag*
5 *in het verkeer wordt harder aangepakt, met de mogelijkheid tot invordering van het voertuig.*
6
- 7 11 Om de verkeersdruk in de stadscentra te verminderen zetten we in op goede en gratis P+R-
8 voorzieningen rondom de grote steden, met schoon en frequent openbaar vervoer.
9
- 10 12 *De tolheffing in de Westerscheldetunnel schaffen we af.*
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

18 GEEN BRUSSELSE DWANG, MAAR SAMENWERKEN IN EUROPA

Wie is er nu de baas in Europa: de burgers of de bureaucraten? Als de EU geen superstaat is, waarom hebben we dan wel een Europese Commissie die voor regering speelt? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de landen in Europa beter gaan samenwerken?

1 EEN REFERENDUM OVER EEN NIEUWE EUROPESE UNIE

Het Europese project was ooit bedoeld om vrede en welvaart te bevorderen, maar is verworden tot een project dat de democratie ondermijnd en alle ruimte biedt aan multinationals. We starten onderhandelingen over een nieuw Europees verdrag. In dat verdrag versterken we de zelfstandigheid van de landen, door de inspraak van burgers te vergroten en lidstaten meer eigen bevoegdheden te geven. We willen geen afspraken die in eurolanden leiden tot afgedwongen liberalisering en privatisering van publieke taken en uitholling van sociale voorzieningen. Het nieuwe verdrag wordt door middel van een referendum ter goedkeuring aan de bevolking voorgelegd.

- 2 *De huidige Europese Commissie kan worden afgeschaft. We willen samenwerken in Europa, bij onderwerpen als bestrijding van internationale criminaliteit, grensoverschrijdende milieuvuiling etc., maar laten ons niet meer de regels opleggen door ambtenaren in Brussel.*
- 3 We zetten ons in voor eerlijke handel, tot wederzijds voordeel. Daarom zijn we tegen de invoering van TTIP, CETA en andere vrijhandelsverdragen die onze democratie ondermijnen en vooral gunstig zijn voor multinationals. In plaats daarvan zetten we ons in voor eerlijke handel, waarvan ook de bevolking van de betrokken landen profiteert.
- 4 De Europese Unie wordt voorlopig niet uitgebreid. Turkije kan onder de huidige omstandigheden geen lid worden van de Europese Unie (EU). Toekomstige uitbreidingen van de EU worden altijd via een referendum aan de bevolking voorgelegd.
- 5 Het Stabiliteits- en groeipact moet op de schop, we eisen volledige zeggenschap terug over ons begrotingsbeleid.
- 6 We dringen de invloed van de grote hoeveelheid lobbyisten in Brussel terug. Daarmee beperken we ook de macht van de financiële sector. Europese samenwerking kan alleen plaatsvinden met steun van de bevolking. Bij belangrijke besluiten dienen mensen zich daarom altijd te kunnen uitspreken, bijvoorbeeld via referenda.
- 7 Er is een ingrijpende regulering van de financiële markten nodig, als voorwaarde om de economie in de Europese landen stabiel te maken. Fraude en speculatie in de financiële wereld moeten aan banden worden gelegd.
- 8 *Belastingontwijking door multinationals en brievenbus-ondernemingen worden aangepakt, door verplichtende afspraken tussen landen in Europa.*
- 9 We zetten alles op alles om de Nederlandse afdracht aan de Europese Unie (EU) fors te verlagen. De begroting van de EU wordt beperkt en het rondpompen van Europese subsidies tussen de rijkere lidstaten wordt gestopt.

- 1 10 We dragen geen bevoegdheden meer over van de nationale parlementen aan het Europees Parlement.
2 We stoppen met het geldverslindende verhuiscircus van het Europees Parlement tussen Brussel en
3 Straatsburg.
4
- 5 11 We pleiten voor een parlementair dubbelmandaat, zodat nationale volksvertegenwoordigers ook zitting
6 kunnen nemen in het Europees Parlement. *Zij vertegenwoordigen immers niet een 'Europees' belang,*
7 *maar de belangen van hun kiezers.*
8
- 9 12 De Europese Unie treedt toe tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en tot het
10 Europees Sociaal Handvest. Daarmee versterken we de rechten van burgers en werknemers in heel
11 Europa.
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

19 MENSEN IN NOOD HELPEN, MIGRATIESTROMEN VOORKOMEN

Hoe kunnen we vluchtelingen zo goed mogelijk opvangen? Hoe behouden we draagvlak voor opvang in dorpen en wijken? Hoe verbeteren we de kwaliteit van het leven van jonge mensen in Afrika, zodat migratiestromen afnemen?

1 VOORKOM DAT MENSEN HUIS EN HAARD MOETEN VERLATEN

Tientallen miljoenen mensen wonen niet meer thuis, vanwege oorlog en armoede, ziekte en natuurrampen. We zullen meer moeten doen om de oorzaken aan te pakken waarom mensen moeten vluchten. We moeten snel reageren als hulp geboden is en zorgen dat mensen goed worden opgevangen, in de regio, in Europa en in ons land. We erkennen echter ook dat wij niet iedereen kunnen opvangen, daarom moeten we landen helpen om de opvang in de regio te verbeteren.

- 2 Samen met andere landen zetten we aanmeldcentra op aan de Europese buitengrenzen, waar vluchtelingen zich moeten melden. Als aangetoond is dat vluchtelingen recht hebben op verblijf, worden zij eerlijk verdeeld over alle landen van de Europese Unie.
- 3 Gemeenten dragen evenredig bij aan de opvang van vluchtelingen in ons land. Ook rijkere gemeenten moeten voldoende opvang aanbieden en niet alleen in de armere wijken.
- 4 We kiezen zoveel mogelijk voor kleinschalige opvang, waarbij altijd rekening wordt gehouden met de grootte van de woonkern en de mogelijkheden van de buurt. Bewonerscomités krijgen inspraak bij de inrichting van opvangplekken voor vluchtelingen.
- 5 Vluchtelingen met een verblijfsstatus dienen zo snel mogelijk Nederlands te leren en te integreren. Daarbij is van groot belang dat mensen snel aan het werk worden geholpen en de mogelijkheid krijgen om een bijdrage te leveren aan onze samenleving.
- 6 *Nederland gaat zich in internationaal verband meer inzetten om mensen te ondersteunen die elders in de wereld worden vervolgd vanwege hun politieke overtuiging, seksuele geaardheid of religieuze achtergrond.*
- 7 Het kinderpardon wordt ruimhartig uitgevoerd. Niemand hoeft op straat te slapen. We komen tegemoet aan de wensen van gemeenten voor een ‘bed-bad-broodregeling’ en voorkomen dat vluchtelingen over straat moeten zwerven. *Mensen in de opvang die slachtoffer dreigen te worden van geweld of intimidatie, bijvoorbeeld vrouwen, christenen of lhbt-ers, worden beter begeleid en goed beschermd.*
- 8 We bieden altijd noodhulp, waar en wanneer dat nodig is. Daarnaast concentreren we ons specifiek op ontwikkelingssamenwerking met landen in Afrika. Hierbij staat wederzijds begrip en respect voor elkaars cultuur en historie voorop. Daarmee nemen we afscheid van de postkoloniale werkwijze, waarin paternalisme en schuldgevoel om voorrang streden.
- 9 In de ontwikkelingssamenwerking richten we ons speciaal op jongeren, door (vak)opleidingen met een goede toegang tot de arbeidsmarkt te ondersteunen en te investeren in beginnende ondernemers en kleine innovatieve bedrijven. Daarnaast geven we prioriteit aan gezondheidszorg (van ziekenhuizen in de stad tot hulpposten in het veld).

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 10 Een speciale rol in de ontwikkelingssamenwerking is weggelegd voor Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse en Aziatische Nederlanders die over relevante netwerken beschikken. Dit kan ook bijdragen aan een meer reëel beeld bij mogelijke migranten over hun toekomst in Europa.
 - 11 In het kader van het Klimaatakkoord en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen zetten we ons in voor het behoud van bossen, vruchtbare bodems en biodiversiteit en de toegang van mensen tot water, voedsel en duurzame energie. Verder maken we ons hard voor goede regels rond landeigendom en voor de leefbaarheid in de snel groeiende steden. Ons land biedt kennis en expertise om de gevolgen van klimaatverandering te bestrijden en landen te ondersteunen in hun duurzame ontwikkeling.
 - 12 *Belastingontwijking pakken we aan, in de eerste plaats de massale ontwijking via Nederland. Op deze manier voorkomen we dat arme landen miljarden aan belastinginkomsten mislopen.*

20 VAN INTERVENTIEPOLITIEK NAAR VREDESHANDHAVING

Waarom moet Nederland voorop lopen in de agressieve interventiepolitiek in het Midden-Oosten? Waarom worden er miljarden uitgeven aan oorlogsvliegtuigen en onderzeeërs? Kunnen we ons leger niet beter inzetten voor vredeshandhaving?

1 OORLOG VOORKOMEN, VREDE BEVORDEREN

Nederland geeft prioriteit aan de grondwettelijke plicht tot het bevorderen van de internationale rechtsorde. Deelname aan militaire missies in het buitenland wordt beperkt tot die missies die op uitdrukkelijk verzoek van de Verenigde Naties plaatsvinden. Inzet van militaire middelen moet beperkt zijn in de tijd, effectief en proportioneel zijn en niet in strijd zijn met het Volkerenrecht.

- 2 *We hervormen de krijgsmacht zodat die kan worden ingezet voor vredestaken die op basis van een VN-mandaat worden uitgevoerd.* Militaire samenwerking met bondgenoten is altijd mogelijk, zolang onze zeggenschap over de inzet van militairen maar overeind blijft.
- 3 We stoppen met de JSF. We hebben geen behoefte aan een krijgsmacht die een agressieve interventiepolitiek kan bedrijven, maar aan een vredesmacht die na een diplomatiek akkoord de vrede kan helpen handhaven.
- 4 *De Palestijnse bevolking heeft recht op een eigen staat met erkende en veilige grenzen, net zo goed als Israël.* Nederland erkent de onafhankelijke Palestijnse staat. Er worden geen producten geïmporteerd uit illegale Israëliëse nederzettingen.
- 5 *We gaan de voorwaarden voor wapenexport strikt naleven. Er gaan voortaan geen wapens meer naar landen waar zich (regionale) spanningen voordoen of waar de mensenrechten worden geschonden.*
- 6 Nederland neemt het initiatief om internationale afspraken te maken over beperkingen van de inzet van bewapende drones. Nederland moet daarbij onder meer pleiten voor een verbod op wapens die autonoom optreden, zonder tussenkomst van mensen.
- 7 *We willen een nieuwe internationale veiligheidsarchitectuur, onder leiding van de Verenigde Naties.* We verzetten ons tegen de ontwikkeling van de NAVO naar een wereldwijd opererende en agressieve interventiemacht en keren ons tegen de vorming van een Europees leger. De voornemens om Oekraïne en Georgië toe te laten als lid van de NAVO moeten ongedaan worden gemaakt.
- 8 We pleiten voor verdergaande internationale samenwerking tussen landen, om vrede en veiligheid beter te bewaken. We werken daarom niet mee aan het huidige NAVO-plan voor een raketschild, dit leidt tot een toename van tegenstellingen met landen buiten de NAVO. We willen dat de NAVO haar nucleaire politiek laat varen, omdat die niet bijdraagt aan het bevorderen van vrede en veiligheid.
- 9 We nemen het initiatief tot een internationale stop op de productie en het gebruik van wapens met verarmd uranium en we gaan scherp toezien op de naleving van het internationaal verdrag tegen cluster munitie. Nederland stuurt alle Amerikaanse kernwapens op ons grondgebied retour.
- 10 Mensen die bij defensie werken mogen niet het slachtoffer worden van onverantwoord handelen door de defensieorganisatie. *We willen een rechtvaardige regeling voor slachtoffers van giftige stoffen, zoals PX10 en Chroom IV.* Indien nodig keren we een schadevergoeding uit.

- 1 11 We zorgen voor een goede uitvoering van de Veteranenwet. Alle veteranen, onder wie hen met een
- 2 posttraumatische stressstoornis (PTSS), hebben recht op goede nazorg. Militairen die vanwege hun
- 3 vervroegd pensioen te maken hebben met een AOW-gat, kunnen rekenen op een tegemoetkoming.
- 4
- 5 12 Nederland neemt het initiatief om te zoeken naar mogelijkheden tot de-escalatie van de spanningen
- 6 met Rusland. We moeten de dialoog met Rusland intensiveren. Heropleving van de Koude Oorlog en
- 7 een bijbehorende wapenwedloop moet worden voorkomen.
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54

SP.NL

**Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort**

**T (088) 243 55 57
F (033) 462 55 12
E sp@sp.nl**

www.sp.nl